

Magdalena Maksymiuk¹

Miejsce Senatu w porządku ustrojowym Rumunii – analiza systemowa

Słowa kluczowe: drugie izby parlamentu, podział władzy, hamowanie się organów, dwuizbowość, Senat

Keywords: second chambers of parliament, checks between branches of power, bicameralism, Senate

Streszczenie

Artykuł dotyczy Senatu, który jest drugą izbą parlamentu Rumunii. Pokazuje, w jakim środowisku prawno-ustrojowym został on po niemal 50 latach przywrócony do porządku konstytucjonalnego państwa. Opisuje całą procedurę wyborczą, w tym sposób wyboru kandydatów na deputowanych. Ponadto wskazuje na kompetencje Senatu w zakresie oddziaływania na władzę wykonawczą i sądowniczą, a także pokazuje jego działania na arenie międzynarodowej. Przedstawia przebieg procesu legislacyjnego wraz z rolą drugiej izby parlamentu, a także opisuje jej funkcję kontrolną oraz kreacyjną. Pozwala to pokazać, że w parlamencie Rumunii panuje model dwuizbowości symetrycznej.

Summary

Place of the Senate in the political order of Romania-a system analysis

The article concerns the Senate, – the upper chamber of the Romanian Parliament. It shows legal and political environment in which it was restored after almost 50 years. The paper

---

¹ Autorka jest asystentem w Katedra Prawa Konstytucyjnego Porównawczego i Współczesnych Systemów Politycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. E-mail: saczukm@gmail.com.

describes entire electoral procedure including how candidates for deputies are chosen. In addition, Senate's competence in influencing the executive and judiciary and its activities on the international arena are being discussed. Role of the upper chamber in legislative process is being analyzed with emphasis on its control and creation function. The conclusion is that there is a symmetrical bicameral model in the Romanian parliament.

✱

I. Wprowadzenie

Obecnie parlament odgrywa niezwykle ważną rolę w demokratycznym państwie. Staje się on miejscem, gdzie spotykają się interesy ogółu z potrzebami podmiotów indywidualnych, a skład osobowy izby wywodzi się zwykle z wyborów². Współcześnie zgromadzenia te zostały obdarzone możliwością stanowienia ustaw, a nawet kreowania całego ustroju, co dało im możliwość zajęcia głównego miejsca, jako ośrodka decyzyjnego w całym kraju. To także platforma dostępna partiom politycznym, które tutaj za pomocą nadanych w wyborach kompetencji, mogą realnie oddziaływać na opinię społeczną oraz kształtować i reformować funkcjonowanie państwa.

Wzór, na jakim został oparty ustrój Rumunii, czerpany był głównie z V Republiki Francuskiej, toteż z pomocą w jego tworzeniu przyszli konstytucjonaliści tego państwa. Jednakże, warto wskazać na zasadniczą różnicę w odgrywaniu roli w prawotwórstwie, do jakiej dochodzi porównując porządek ustrojowy Francji i Rumunii. Jeśli bowiem we Francji zaznacza się asymetria pomiędzy Zgromadzeniem Narodowym a Senatem³, tak w Rumunii można przychylić się do stwierdzenia Mirosława Granata, że mamy do czynienia z „dwuizbowością egalitarną-symetryczną”⁴.

---

² J. Marszałek-Kawa, *Parlament Europejski a parlamenty narodowe w państwach Unii Europejskiej*, Toruń 2004, s. 315.

³ Ł. Jakubiak, *Formuła francuskiej dwuizbowości w świetle rozwiązań ustrojowych V Republiki*, „Przegląd Sejmowy” 2016, nr 5, s. 33.

⁴ M. Granat, *Senat w konstytucji Rumunii*, [w:] *Senat w Rumunii i Republice Czeskiej*, M. Granat, K. Skotnicki (oprac.), Warszawa 1994, s. 3; por. A. Burakowski, *System polityczny współczesnej Rumunii*, Warszawa 2014.

Celem niniejszego opracowania jest wskazanie, na jakich zasadach została oparta działalność Senatu w Rumunii, odwołując się do momentu uchwalania ustawy zasadniczej, a także obecnej debaty. Zaprezentowano również proces ustawodawczy, co pozwala wskazać na miejsce izby w całym porządku ustrojowym. Daje to możliwość sformułowania pytania badawczego, czy zasadnie parlament Rumunii został oparty na modelu dwuizbowości równorzędnej? Ponadto to warto się zastanowić jaki izba ta wywiera wpływ na pozostałe organy władzy w państwie? Podejmuje również próbę wskazania propozycji jego modernizacji, tak by działalność zgromadzenia stała się efektywniejsza. Dla potrzeby artykułu należy wyróżnić tezę, że rumuńska druga izba stanowi niewątpliwie ważny organ w całym porządku ustrojowym państwa, jednakże niewątpliwą zdaje się być potrzeba zmiany, która zostaje zaprezentowana w podsumowaniu pracy.

Dla określenia miejsca, jakie zajmuje Senat w porządku ustrojowym Rumunii należy wskazać metody analizy problemu. Pierwszą z nich jest metoda instytucjonalno-prawna, przytaczająca przepisy, które wskazują na powołanie izby drugiej oraz mówi o nadanych jej kompetencjach dla realizacji postawionych przez nią celów. Niniejsze przemyślenia zawierają elementy badania politologicznego zwanego metodą systemową. Pozwala ona zaprezentować całą złożoność systemu politycznego powziętego państwa. Dobrym polem badawczym jest tutaj, jak wskazuje Tomasz Biernat, analiza mikrosystemowa, bowiem opisuje ona jeden wskazany element całego systemu⁵. Daje możliwość przytoczenia środowiska instytucjonalno-prawnego, w jakim funkcjonuje rumuński Senat, a także nakreślenia zasad, na jakich oparta jest jego praca.

II. Miejsce oraz funkcjonowanie Senatu w porządku ustrojowym Rumunii

Komunizm to okres, w którym państwa zależne od ZSRR prezentowały podobny model ustrojowy charakteryzujący się unikameralnym porządkiem parlamentu. W Rumunii, po przemianach na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w., przybrał on charakter dwuizbowy. Rewo-

---

⁵ T. Biernat, *Nauki polityczne jako dziedzina nauk społecznych*, [w:] *Podstawy nauk politycznych*, red. J. Wielgosz, Kraków 1978, s. 95–96.

lucja z 1989 r. pozwoliła otworzyć drogę do przywrócenia pluralizmu i demokracji w państwie. Podczas debaty nad ustawą zasadniczą, pojawiło się również zagadnienie kształtu władzy ustawodawczej. 29 grudnia 1989 r., dekretem nr 2 uregulowano materię konstytucyjną. Zgodnie z jego postanowieniami po niemal 50 latach, do porządku prawnego powrócił dwuizbowy parlament, który podobnie jak w Rzeczypospolitej Polskiej, nawiązywał do konstytucji z czasów dwudziestolecia międzywojennego, którą przyjęto w 1923 r.⁶ Zgodnie z jego postanowieniami miała zostać uchwalona także nowa ustawa zasadnicza⁷. Ta postkomunistyczna konstytucja, która została uchwalona 21 listopada 1991 r.⁸, obrazuje nowe relacje pomiędzy organami władzy w tym państwie.

Warto jednak wskazać, że jej uchwalenie nie zakończyło debaty, która powróciła nieco ożywiona w XXI w. Słuszność przywrócenia porządku dwuizbowego, została podważona w dniu 22 listopada 2009 r., kiedy to wyborom prezydenckim towarzyszyło przeprowadzone referendum. Poddano w nim pod głosowanie pomysł stworzenia na nowo jednoizbowego parlamentu. Pomysł zdał się być atrakcyjny, ponieważ „za” opowiedziało się aż 77,78% głosujących, jednakże do chwili obecnej w tym kraju nie wprowadzono niezbędnych zmian konstytucyjnych dla osiągnięcia omawianego celu⁹.

Jak już wyżej wspomniano Parlament Rumunii składa się z dwóch izb - Izby Deputowanych oraz Senatu. Razem stanowią one najwyższy organ przedstawicielski ludu rumuńskiego¹⁰. Kadencja obu izb jest równa i trwa 4

⁶ Zob. H.-Ch. Maner, *Romania's Parliament in the Interwar Period. Bases, Social Composition and Aspects of Political Culture*, „Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historica” 2012, nr 9, s. 137–160.

⁷ Zob. B. Dziemidok-Olszewska, *System polityczny Rumunii*, [w:] *Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Lublin 2005, s. 433–459; I.O. Apahideanu, *Unicameralism versus Bicameralism Revisited. The Case of Romania*, *Studia Politica*. „Romanian Political Science Review” 2014, vol. XIV, nr 1, s. 47–88; por. B. Selejan-Gutan, *The constitution of Romania: a contextual analysis*, „Constitutional Systems of the World”, Hart 2016.

⁸ *Konstytucja Rumunii z dnia 21 listopada 1991*, [w:] *Konstytucja Rumunii*, tłum. A. Cosma, Warszawa 1996. Zwana dalej „Konstytucją Rumunii”.

⁹ Zob. B. Dima, *Parlament bicameral versus parlament unicameral*, „Sfera Politicii” 2009, nr 140, s. 18–36.

¹⁰ Art. 58 Konstytucji Rumunii; B. Dziemidok-Olszewska, *System polityczny Rumunii...*, s. 442; Zob. M.A. Apostolache, *Considerations on the bicameral parliamentary system in Romania*,

lata, do czasu legalnego zebrania się nowego składu parlamentu. Jest to tzw. „kadencja jednolita”. Tą czasową równość warto podkreślić w kontekście wspomnianego modelu „dwuizbowości egalitarnej”, jako jego cecha. Może ona ulec wydłużeniu w przypadku wojny, czy innej nie przewidzianej katastrofy. Warunkiem jest jednak, by za wspomnianym wydłużeniem opowiedziała się większość członków Senatu oraz Izby Deputowanych łącznie¹¹. Może ona również ulec skróceniu, jeżeli z takim wnioskiem wyjdzie prezydent. Ma on jednak obowiązek zasięgnięcia opinii przewodniczących obu izb oraz liderów poszczególnych grup parlamentarnych. Dzieje się to w przypadku udzielenia wotum nieufności dla rządu, w czasie 60 dni od momentu pierwszego wystąpienia w tej sprawie, a także po dwukrotnym odrzuceniu wniosku. Do takiej sytuacji może dojść tylko jeden raz w ciągu roku, jednak nie w trakcie ostatnich 6 miesięcy kadencji prezydenta, podczas obowiązującego stanu nadzwyczajnego, czy obłężenia¹². W tym czasie, jak stanowi konstytucja, nie można uchylać, zmieniać ani uchylać ustaw organicznych¹³.

Druga izba jest wybierana w pięcioprzymiotnikowych wyborach (powszechnych, bezpośrednich, tajnych, równych i wolnych)¹⁴. Warto zaznaczyć, że to zgromadzenie charakteryzuje się zmienną liczbą mandatów, zależną od liczby ludności kraju¹⁵. Obecnie, po wyborach parlamentarnych w 2016 r., wynosi ona 136 mandatów, do tego czasu ich liczba wynosiła 176. Swoich przedstawicieli w tej izbie ma 6 partii. Zdecydowana większość, bo aż ok. 50% posiada Partia Socjaldemokratyczna. Na drugim miejscu plasuje się

„Juridical Tribune”, Bucharest University of Economic Studies, 2014, nr 4, s. 61–68; C. Chiva, *The institutionalisation of post-communist parliaments: Hungary and Romania in comparative perspective*, „Parliamentary Affairs” 2007, nr 60, s. 187–211, por. W. Brodziński, *Rumunia*, [w:] *Ustrój Unii Europejskiej i ustroje państw członkowskich*, red. P. Sarnecki, Warszawa 2007; S. Grabowska, *Zasady podziału władzy w Rumunii*, [w:] *Zasady podziału władzy we współczesnych państwach europejskich*, t. II, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Rzeszów 2016, s. 23–36.

¹¹ W. Brodziński., *Parlament Rumunii*, Warszawa 2002, s. 21–23.

¹² Art. 89 Konstytucji Rumunii; B. Dziemidok-Olszewska, *System polityczny Rumunii...*, s. 443.

¹³ Art. 60 Konstytucji Rumunii.

¹⁴ Art. 59 Konstytucji Rumunii.; F.A. Helstern, *Opțiuni constituționale pentru România-sistemul parlamentar bicameral*, „Sfera Politicii” 2010, nr 149, s.17–24.

¹⁵ Ibidem.

Narodowa Partia Liberalna, ciesząca się poparciem ok. 22% wyborców. Pozostałe cztery partie nie przekroczyły 10%¹⁶.

Wybory odbywają się najpóźniej na trzy miesiące przed upływem czteroletniej kadencji lub rozwiązania parlamentu¹⁷. Należy podkreślić, iż w rumuńskim systemie, projekty ustaw, które wniesiono podczas upływającej kadencji są rozpatrywane i kontynuowane przez nowy skład¹⁸. Data wyborów podawana jest przez rząd do wiadomości publicznej. W prasie wskazane są poszczególne okręgi wyborcze z określoną liczbą senatorów, którzy mogą zostać wybrani w danym okręgu. Liczba ta wynika z dzielenia ilości mieszkańców przez tzw. „normę przedstawicielstwa” (w przypadku Senatu wynosi ona 160 tysięcy obywateli na jednego mieszkańca). Warunkiem jest jednak, by w danym okręgu liczba senatorów nie była mniejsza niż dwóch¹⁹. Ważnym jest również, że do jednego mandatu wyborczego mają prawo organizacje będące przedstawicielami mniejszości narodowych. Istnieje jednak warunek, że jedną mniejszość może reprezentować tylko jedna organizacja²⁰.

W Rumunii senatorowie wybierani są w sposób większościowy, jednakże co dwa lata dokonuje się wymiany 1/3 składu. Podczas pierwszych wyborów ustanowiono jednomandatowe okręgi wyborcze oraz wyróżniono, gdzie wybierani zostaną senatorowie na 2, 4 i 6 lat. Mandat uzyskuje ten kandydat, który uzyska bezwzględną większość głosów. Jeśli jednak do takiej sytuacji nie dojdzie, wówczas sześć dni po zakończeniu głosowania, zostaje przeprowadzona druga tura, do której zostaje zakwalifikowanych dwóch kandydatów z najlepszym wynikiem. W przypadku, gdy jeden z nich zrezygnuje, umrze lub utraci bierne prawo wyborcze, wówczas do takiego głosowania dochodzi w trzynastym dniu od momentu przeprowadzenia pierwszej tury. Miejsce wspomnianego pretendenta zajmuje ten, który zajął miejsce trzecie. Wygrywa ten, który zdobędzie większość głosów. W przypadku remisu o wygranej decyduje losowanie. Kiedy mandat danego senatora ulegnie wygaśnięciu, wów-

¹⁶ <https://www.senat.ro/index.aspx?Sel=727AB2A3-01F9-4DC8-8F77-86A450486B3F> (10.04.2018).

¹⁷ Art. 60 ust. 1 Konstytucji Rumunii.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ W. Brodziński, *System konstytucyjny Rumunii*, Warszawa 2006, s. 20–21.

²⁰ Art. 59 Konstytucji Rumunii.

czas przeprowadza się wybory uzupełniające. Jeśli zaś do wyborów pozostał mniej niż jeden rok, wówczas z rzeczonyj praktyki się rezygnuje.

Prawo zgłaszania kandydatów do Senatu mają partie polityczne, a także organizacje utworzone w ramach przepisów prawa²¹. W każdym z wyznaczonych okręgów wyborczych partia, a także koalicja mają prawo zarejestrowania jednej listy wyborczej. Kandydujący może stanąć do wyborów jedynie z jednego okręgu. Warunkiem jest, by dana lista uzyskała poparcie min. 5% głosów oddanych w całym państwie dla partii politycznej, dla koalicji zaś dodaje się po 1% dla każdej partii, z zaznaczeniem że ogólna liczba nie może przekroczyć 10%²².

Czynne prawo wyborcze nadano obywatelom Rumunii, którzy ukończyli 18 lat i nie są ubezwłasnowolnieni, niedorozwinięci, chorzy umysłowo bądź pozbawieni praw wyborczych prawomocnym wyrokiem²³. Bierne prawo przysługuje osobom mogącym się poszczycić czynnym prawem wyborczym, mają skończone 35 lat, zamieszkują na stałe w Rumunii oraz nie obowiązuje ich wskazany w konstytucji zakaz pełnienia funkcji publicznych, które wykluczają członkostwo w partiach politycznych²⁴.

Praca Senatu opiera się na sesjach. W ciągu roku jest ich dwie. Pierwsza z nich trwa od lutego do końca czerwca, druga zaś od września do końca grudnia. Dаты końcowe nie są obligatoryjne. W razie zaistniałej potrzeby, czas ich trwania może ulec skróceniu. Zgodnie z ustawą zasadniczą, mogą zostać powołane obrady sesji nadzwyczajnych. Zwołuje je prezydent państwa, prezydium izby lub co najmniej 1/3 członków²⁵. Zgodnie z konstytucją, Senat wybiera swoje prezydium, a także komisje stałe, w tym śledcze i nadzwyczajne²⁶.

²¹ Art. 37 ust. 2 Regulaminu Senatu Rumunii.

²² W. Skrzydło, *Republika Rumunii*, [w:] *Ustroje państw współczesnych*, t. II, red. E. Gdulewicz, Lublin 2002., s. 166; W. Brodziński, *Parlament Rumunii...*, s. 20.

²³ Art. 34 Konstytucji Rumunii; art. 34 Hărârea Senatului nr. 28/2005 privind Regulamentul Senatului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.948 din 25 octombrie 2005, https://www.senat.ro/pagini/reg_sen/reg_senat_2016.htm#_ftn1-zwany dalej: „Regulaminem Senatu Rumunii”. (10.04.2018).

²⁴ Art. 35 Regulaminu Senatu Rumunii; W. Brodziński, *Parlament Rumunii...*, s. 18–19; por. W. Bryndas, *Rumunia*, [w:] *Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej. Ustrój, organy władzy, partie polityczne*, red. M. Barański, Katowice 2005.

²⁵ Art. 63 Konstytucji Rumunii.

²⁶ Art. 61 Konstytucji Rumunii.

III. Wzajemne oddziaływanie Senatu i pozostałych organów trójpodziału władzy

Dla określenia pozycji ustrojowej danego organu ważne jest wskazanie jego miejsca w trójpodziale władzy. Warto więc ukazać zależności, do jakich dochodzi pomiędzy Senatem, a przedstawicielami władzy wykonawczej i sądowniczej. W zakresie egzekutywy, Senat wraz z Izbą Deputowanych może postawić w stan oskarżenia Prezydenta Rumunii. Warta podkreślenia jest równorzędność obu izb w zakresie podejmowania decyzji, bowiem kwestia ta musi zostać przegłosowana większością 2/3 głosów ogólnej liczby zarówno senatorów jak i deputowanych²⁷. Szerzej kwestia ta została poruszona przy opisanu funkcji kontrolnej Senatu.

Prezydent z kolei w stosunku do całego parlamentu posiada prawo zwołania jego pierwszego posiedzenia, w terminie 20 dni od dnia wyborów. Ma również możliwość złożenia wniosku o zwołanie nadzwyczajnej sesji, a także jego rozwiązanie²⁸.

Opisując kompetencje względem rządu, już na wstępie warto wskazać, że obie izby jako całość mają prawo egzekwować odpowiedzialność polityczną wobec przedstawicieli rządu. Jako narzędzia warto tu wymienić wotum nieufności oraz odmowa wyrażenia jego zaufania. W tym przypadku oba zgromadzenia na równych prawach podejmują decyzję większością głosów deputowanych oraz senatorów. Z takim wnioskiem może wystąpić 1/4 ogólnej liczby przedstawicieli. Wotum nieufności rozpatrywane jest w ciągu trzech dni od zgłoszenia na wspólnym posiedzeniu izb. Ci parlamentarzyści, którzy podpisali wniosek, a został on odrzucony, podczas jednej sesji nie mogą złożyć go ponownie²⁹. Senat został również obdarzony prawem do pociągania rządu do odpowiedzialności konstytucyjnej.

---

²⁷ Art. 95 Konstytucji Rumunii; o wyborach prezydenta por. W. Brodziński, *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w Rumunii*, [w:] *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa 2007.

²⁸ B. Dziemidok-Olszewska, *System polityczny Rumunii...*, s. 449–451; por. W. Sokolewicz, *Pomiędzy systemem parlamentarno-gabinetowym a systemem prezydencko-parlamentarnym: prezydentura ograniczona, lecz aktywna w Polsce i w Rumunii*, „Przeгляд Sejmowy” 1996, nr 3.

²⁹ N. Olteanu Camelia, *Relations Between the Parliament and the Government in the Romanian Constitutional Law*, „Procedia-Social and Behavioral Sciences” 2013, nr 81, s. 246–249; B. Dziemidok-Olszewska, *System polityczny Rumunii...*, 454–455.

Jeśli chodzi o władzę sądowniczą, to izba druga parlamentu nie bierze udziału w powoływaniu sędziów Sądu Najwyższego. W przypadku wyborów sędziów Najwyższej Rady Sądownictwa, tutaj również, jak w odniesieniu do władzy wykonawczej, decyzję podejmują obie izby razem. Samodzielnie natomiast Senat wybiera trzech z dziewięciu sędziów Trybunału Konstytucyjnego. Do tego organu minimum 25 senatorów może się również zwrócić z wnioskiem o stwierdzenie konstytucyjności ustawy, nawet przed jej promulgacją przez Prezydenta Rumunii, a także w sprawie zgodności z ustawą zasadniczą regulaminów izb parlamentarnych. W razie zachodzącej sprzeczności, dokumenty te przekazywane są do ponownego rozpatrzenia i dopiero wówczas przy ponownym przegłosowaniu go większością 2/3 głosów może on zostać uznany w niezmienionej formie³⁰.

Zgodnie z wspomnianym wcześniej występowaniem w Rumunii modelu dwuizbowości symetrycznej, warto wskazać także na zależności oraz możliwości współpracy pomiędzy organami władzy ustawodawczej, czyli izbą drugą-Senatem i izbą pierwszą-Izbą Deputowanych. Oba te zgromadzenia, w określonych niżej sytuacjach mogą spotkać się na wspólnym posiedzeniu. Większość deputowanych i senatorów w głosowaniu decyduje o tym, na podstawie którego z regulaminów dojdzie do spotkania. Art. 62 ustawy zasadniczej określa katalog, dla rozpatrzenia jakich spraw dochodzi do wspólnego posiedzenia izb, a są nimi: 1) wysłuchanie i przyjęcie orędzia prezydenta państwa oraz jego zawieszenie; 2) zatwierdzenie budżetu państwa oraz budżetu państwowych ubezpieczeń społecznych; 3) konieczność ogłoszenia powszechnej lub częściowej mobilizacji, stanu wojny lub jego zawieszenia czy zakończenia; 4) rozpatrzenie sprawozdań Izby Obrachunkowej oraz Naczelnej Rady Obrony Kraju; 5) mianowanie dyrektora Rumuńskiej Służby Informacyjnej, a także dla przeprowadzenia w niej kontroli; 6) wysłuchanie *expose* premiera; 7) wyrażenie rządowi wotum zaufania; 8) wyrażenie wotum nieufności rządowi; 9) powoływanie członków Najwyższej Rady Sądownictwa; 10) zmiany konstytucji.

Warto jednak podkreślić, że ustawa zasadnicza nie zamyka powyższego katalogu, wskazuje natomiast na elastyczność zakresu spotkań obu izb parlamentu³¹.

---

³⁰ W. Brodziński, *Parlament Rumunii...*, s. 34.

³¹ Art. 62 Konstytucji Rumunii.

IV. Funkcje drugiej izby parlamentu

W niniejszej pracy należy również poświęcić miejsce na przedstawienie funkcji, jakie pełni Senat. Daje to bowiem obraz, jak realną moc sprawczą w stosunku do reszty organów ma druga izba parlamentu oraz jak kształtuje jej położenie względem nich. Ważną kwestią jest nadawanie mocy nowemu prawu, w którym zamyka się funkcja ustawodawcza, a także ustrojodawcza. Rumuński Senat ma możliwość wyjścia z inicjatywą zmiany samej konstytucji liczbą co najmniej 1/4 deputowanych. Razem z izbą pierwszą bierze udział w jej uchwalaniu. Podczas omawiania obu powyższych kompetencji, już na wstępie warto podkreślić, że dzięki sposobowi uchwalania aktów prawnych, wyraża się równość obu izb parlamentu, bowiem zarówno Senat jak i Izba Deputowanych dysponują prawem inicjatywy ustawodawczej. Projekty ustaw mogą zostać zgłoszone do jednej z izb i ona jako pierwsza je rozpatruje. Wnioski ustawodawcze składane są przez rząd, senatorów oraz deputowanych. Ponadto takie prawo przysługuje grupie co najmniej 100 000 obywateli. Istnieje tu pewne obostrzenie, a mianowicie muszą oni pochodzić z co najmniej 1/4 województw kraju oraz miasta Bukaresztu. Z każdego z nich musi zostać zebranych 5 000 podpisów.³² Ustrojodawca miał tutaj na względzie zamysł, by inicjatywa ta przybrała charakter ponadlokalny i dotyczyła spraw ogólnokrajowych, z zastrzeżeniem jednak że nie mogą one dotyczyć polityki fiskalnej, spraw międzynarodowych, ułaskawienia oraz amnestii³³.

Rząd ma możliwość złożenia ustawy do dowolnej z izb-to od niej zaczyna się całe postępowanie ustawodawcze. Oznacza to równość kompetencji w zakresie stanowienia prawa. Również senatorzy i deputowani mają takie same szanse wystąpienia z inicjatywą ustawodawczą. Nie mogą one jednak dotyczyć budżetu publicznego³⁴, ustaw upoważniających rząd do wydania rozporządzenia z mocą ustawy³⁵ oraz ustaw czy poprawek, które pociągają za sobą znaczący wydatek publiczny³⁶. W przypadku jednak, gdy projekty dotyczą trak-

---

³² Art. 74 Konstytucji Rumunii; Art. 89 Regulaminu Senatu Rumunii; W. Brodziński, *System konstytucyjny Rumunii...*, s. 48.

³³ Art. 73 Konstytucji Rumunii.

³⁴ Art. 138 Konstytucji Rumunii.

³⁵ Art. 115 Konstytucji Rumunii.

³⁶ Art. 138 ust. 5. Konstytucji Rumunii.

tatów lub umów międzynarodowych, a także aktów ustawodawczych, które są wynikiem zastosowania traktatów międzynarodowych lub ustaw organicznych, wnioski ustawodawcze przedkłada się Izbie Deputowanych jako pierwszej izbie rozpatrującej³⁷. Wszystkie pozostałe projekty oraz wnioski mogą zostać przedłożone również Senatowi. Izba ta ma obowiązek przyjąć projekt w czasie 45 dni, który jest nieprzekraczalny. W przypadku jednak, gdy mamy do czynienia z ustawami o szczególnej złożoności bądź kodeksami, wówczas termin ten wynosi 60 dni³⁸. W momencie, gdy termin nie zostaje dotrzymany, wówczas wniosek uznaje się za przyjęty i przesyła do rozpatrzenia drugiej izbie, która ma obowiązek przedstawienia swojego stanowiska. Jeżeli to zgromadzenie postanowi o wprowadzeniu poprawek do projektu ustawy, wówczas powraca on do pierwszej z izb wraz z uzasadnieniem, która ma za zadanie poprawki uchwalić lub odrzucić. Ustawy procedowane są w trzech czytaniach. Wewnątrz izby projekt zostaje złożony na ręce prezydium, która przekazuje go do rozpatrzenia odpowiedniej komisji. Jej zadaniem jest przygotowanie sprawozdania zawierającego wniosek o przyjęcie projektu z poprawkami, bez nich lub o jego całkowitym odrzuceniu. Senatorowie, deputowani, rząd oraz kluby parlamentarne mają prawo zgłoszenia opinii, które są przekazywane do prezydium izby i zostają włączone do sprawozdania³⁹.

Drugie czytanie przeprowadzone jest podczas plenarnego posiedzenia izby. Na początku wnioskodawca ma za zadanie przedstawić projekt oraz uzasadnić celowość jego uchwalenia⁴⁰, po czym komisja przedstawia jego wstępną ocenę⁴¹. Następnym krokiem jest przeprowadzona debata, gdzie głos zabierają przedstawiciele ugrupowań parlamentarnych. W momencie, gdy komisja zgłosi wniosek o odrzuceniu projektu, wówczas zostaje on poddany pod głosowanie, następuje debata szczegółowa, podczas której rozpatruje się wnikliwie postanowienia projektu⁴². Każdy senator ma prawo zabierać głos w dyskusji oraz zgłosić pisemne poprawki, które mogą dotyczyć wniosków mniejszości, odrzucone wcześniej przez komisję. W przypadku, gdy zmiany, które zosta-

³⁷ Zg. z art. 75 ust 1. Konstytucji Rumunii.

³⁸ Art. 90 ust. 3 Regulaminu Senatu Rumunii.

³⁹ W. Brodziński, *System konstytucyjny Rumunii...*, s. 50.

⁴⁰ Art. 98 ust. 1 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁴¹ Art. 98 ust. 2 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁴² Art. 101 Regulaminu Senatu Rumunii.

ły zgłoszone na posiedzeniu plenarnym zmieniają projekt ustawy, wówczas przewodniczący izby może zwrócić projekt do ponownego rozpatrzenia komisji, która zobowiązana jest do przygotowania dodatkowego sprawozdania.

Na koniec debaty nad projektem, przewodniczący izby zarządza głosowanie. Ustawy organiczne oraz dotyczące regulaminów izb przegłosowywane są większością głosów każdej izby, ustawy zwykłe lub inne uchwały większością członków obecnych każdej izby⁴³. Ustawę, która została uchwalona oraz podpisana przez przewodniczącego, przekazuje się do drugiej z izb dla jej rozpatrzenia, przy czym warunkiem jest wcześniejsze zawiadomienie rządu⁴⁴. W momencie, gdy dana ustawa nie jest kompetencyjnie zastrzeżona w konstytucji dla jednej izby, wówczas decyzja drugiej z nich jest ostateczna⁴⁵. Jeżeli izba właściwa przyjmuje projekt, który pozostaje w zgodzie z jej materialem, wtedy zostaje ona ostatecznie przyjęta, gdy wyrazi zgodę na to druga izba. Jeśli tak się nie stanie, ustawę zwraca się do pierwszej izby, która początkowo rozpatrywała projekt. Ta w trybie pilnym podejmuje decyzję ostateczną i przekazuje się ją do promulgacji prezydenta, który ma na to 20 dni od momentu otrzymania ustawy. Istnieje również możliwość uprzedniego przekazania jej do Trybunału Konstytucyjnego dla zbadania konstytucyjności. W Senacie z takim wnioskiem może wystąpić przewodniczący izby lub co najmniej 25 senatorów. Jeśli trybunał wyda orzeczenie o zgodności z konstytucją, wtedy głowa państwa ma obowiązek promulgować jedynie w ciągu 10 dni⁴⁶. Ponadto prezydentowi przyznano prawo do zażądania ponownego rozpatrzenia ustawy zwykłej lub ograniczonej przez parlament. Jeśli ten ponownie ją uchwali, wówczas głowa państwa ma obowiązek dokonania promulgacji w ciągu 10 dni. Tak uchwalona ustawa zostaje ogłoszona w Monitorze Oficjalnym Rumunii i wchodzi w życie po trzech dniach od momentu publikacji⁴⁷.

Co warto podkreślić, senat, jako jedna z izb, z własnej inicjatywy, bądź na wniosek rządu ma prawo uchwalić ustawę w trybie pilnym⁴⁸. Wtedy wnio-

---

⁴³ Art. 74 Konstytucji Rumunii.

⁴⁴ Art. 141 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁴⁵ Art. 75 Konstytucji Rumunii.

⁴⁶ Art. 77 Konstytucji Rumunii; W. Brodziński, *System konstytucyjny Rumunii...*, s. 51; B. Dziemidok-Olszewska, *System polityczny Rumunii...*, s. 446.

⁴⁷ Ibidem, art. 78 Konstytucji Rumunii.

⁴⁸ Art. 108 Regulaminu Senatu Rumunii.

sek ulega zatwierdzeniu na najbliższej sesji plenarnej izby. Gdy zostanie on zaprobowany, wówczas w terminie 48 godzin przyjmowane są poprawki do projektu które mają prawo zgłosić członkowie izby, kluby parlamentarne lub rząd. W tym czasie Rada Legislacyjna winna przekazać sprawozdanie komisji właściwej, której zadaniem jest przedstawienie sprawozdania w ciągu trzech dni od momentu otrzymania⁴⁹. Kolejnym krokiem jest wprowadzenie projektu ustawy do porządku dziennego, kolejnego posiedzenia przez przewodniczącego izby. Opinie mogą zostać wydane przez rząd oraz członków izby, którzy w toku prac komisji zgłaszali swoje poprawki do projektu, a także przedstawiciele klubów parlamentarnych. Po przeprowadzonej debacie przewodniczący izby postanawia o głosowaniu nad poprawkami uznanymi w sprawozdaniu komisji, by kolejno przeprowadzić głosowanie nad całym projektem⁵⁰.

W tym miejscu warto również poruszyć kompetencje izby drugiej parlamentu w zakresie stanowienia ustaw konstytucyjnych, które są uchwalane dla dokonania zmian w ustawie zasadniczej lub dla jej uzupełnienia. Z taką właśnie inicjatywą, oprócz prezydenta na wniosek rządu czy 500 000 obywateli (którzy powinni pochodzić z co najmniej połowy województw i Bukaresztu, przy czym liczba głosów w każdym z nich nie może być mniejsza niż 20 000), może również wystąpić minimum 1/4 deputowanych lub senatorów. Każdy z przedstawionych projektów w tej materii jest najpierw poddawany kontroli przez Trybunał Konstytucyjny. Do jego zadań należy zbadanie czy projekt złożył podmiot do tego uprawniony, a także czy wnoszone zmiany są w ogóle dopuszczalne⁵¹. Przyjmowany jest on przez obie izby parlamentu na oddzielnych posiedzeniach, przy czym „za” musi opowiedzieć się co najmniej 2/3 członków izby. W przypadku ustawy konstytucyjnej, przy braku porozumienia co do tekstu, możliwe jest przeprowadzenie mediacji. Wówczas decyzje podejmowane są na wspólnym posiedzeniu obu izb większością co najmniej 3/4 deputowanych oraz senatorów. Zaznaczyć jednak należy, że taka ustawa *ex lege* podlega procedurze referendum zatwierdzającego, które zarządza prezydent, a ważność stwierdza Trybunał Konstytucyjny. Co do zasa-

⁴⁹ Art. 110 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁵⁰ W. Brodziński, *Parlament Rumunii...*, s. 28.

⁵¹ *Ibidem.*; W. Brodziński, *System konstytucyjny Rumunii...*, s. 51 por. S. Grabowska, *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w Republice Rumunii*, [w:] *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Toruń 2010.

dy, powinno zostać ono przeprowadzone nie później niż na 30 dni od czasu uchwalenia ustawy⁵². Należy podkreślić, że nie wszystkie materie konstytucyjne mogą zostać zmienione przytoczoną procedurą. Wyłączeniu podlegają przepisy, które dotyczą republikańskiej formy państwa, pluralizmu politycznego, niezawisłości sądownictwa, podstawowych praw i wolności obywatelskich, języka urzędowego oraz integralności terytorialnej. Ponadto przepisy konstytucji nie mogą podlegać zmianie w trakcie stanu nadzwyczajnego, stanu oblężenia czy wojny⁵³.

Oprócz funkcji ustawodawczej, warto wskazać, że Parlament Rumunii realizuje funkcję kontrolną w stosunku do rządu, która obrazuje się poprzez wyrażenie wotum zaufania dla składu rządu i jego programu. Jest to jednoznaczne z wyrażeniem zgody na objęcie stanowiska premiera przez określoną osobę, a także stanowi wstępną kontrolę postanowień programowych rządu⁵⁴. Decyzja zapada w głosowaniu większością głosów senatorów oraz deputowanych. Każda z izb ma za zadanie rozpatrzyć dokumenty, informacje, a także sprawozdania na temat działalności rządu, przedłożone przez ten właśnie organ. Każdy z przewodniczących komisji może składać prośby o udostępnienie poszczególnych informacji czy dokumentów, które przedstawiciele rządu są zobowiązani do przekazania w ciągu 10 dni. Jednakże, gdy udzielenie odpowiedzi wymaga zgromadzenia dodatkowych danych, wówczas mają oni obowiązek wydania oświadczenia, w którym wskazana jest potrzeba ich zgromadzenia. Mają wtedy prawo przedłożyć wnioski o przedłużenie czasu na udzielenie odpowiedzi, z zastrzeżeniem jednak, że nie może on trwać więcej niż 30 dni. W przypadku jej braku bez usprawiedliwienia, grozi to poniesieniem odpowiedzialności prawnej⁵⁵. Jednakże, gdy do podania odpowiedzi zachodzi potrzeba użycia dokumentów, które są objęte tajemnicą państwową, rząd ma obowiązek poinformować o tym fakcie Senat, który

⁵² W. Brodziński, *System konstytucyjny Rumunii...*, s. 51.; por. *Governmental systems of Central and Eastern European states*, red. N. Chronowski, T. Drinóczy, T. Takács, Warszawa 2011.

⁵³ Art. 148 Konstytucji Rumunii; B. Dziemidok-Olszewska, *System polityczny Rumunii...*, s. 444–445.

⁵⁴ W. Brodziński, *Parlament Rumunii...*, s. 32; D. Čepo, *The Role of Second Chambers in the Polish and Romanian Political Systems*, „Anali Hrvatskog Politološkog Društva” 2007, nr 1, s. 171–188.

⁵⁵ Art. 167 Regulaminu Senatu Rumunii.

to decyduje o ich odczytaniu przy zamkniętych drzwiach⁵⁶. Ponadto, komisjom parlamentarnym nadano prawo do rozpatrywania sprawozdań z działań każdego z ministerstw. Tutaj również mogą one zażądać wglądu do poszczególnych dokumentów⁵⁷.

Parlament ma także prawo pociągnięcia rządu do odpowiedzialności politycznej. Jej wyrazem jest głosowanie nad wotum nieufności, które zapada w głosowaniu większością deputowanych i senatorów. Co więcej, zarówno członkowie Izby Deputowanych, jak i Senatu mogą ukarać członków rządu za czyny, których dopuścili się oni w trakcie sprawowania swoich funkcji. Nadano im prawo pociągnięcia do odpowiedzialności karnej członków rządu⁵⁸. Wtedy Przewodniczący Senatu kieruje wnioskiem do Ministra Sprawiedliwości o rozpoczęcie procedury postępowania karnego. Może powiadomić prezydenta o zawieszeniu w pełnieniu funkcji osoby, wobec której rozpoczęło się postępowanie⁵⁹.

Senatorowie mają również prawo wnoszenia interpelacji oraz pytań do członków rządu w formie zarówno pisemnej oraz ustnej. Ci zaś muszą wskazać, czy sprawa, która jest przedmiotem zapytania została rozwiązana i jeśli tak to w jaki sposób. Cała izba może podjąć uchwałę w przedmiocie każdego z zapytań lub interpelacji, a także dopytać o rozwiązanie sprawy⁶⁰. Nadmienić jednak należy, że przedmiotem pytań nie mogą być kwestie, które dotyczą interesów prywatnych oraz spraw, których rozwiązanie jest w toku, a przytoczona procedura może zmienić wynik jej rozwiązania⁶¹. Interpelacje składane są na piśmie do rządu lub jego członka, przez jednego lub kilku senatorów, klubu z prośbą o przedstawienie wyjaśnień na temat prowadzenia polityki rządu zarówno w sprawach wewnętrznych, jak i zewnętrznych⁶². Takie odpowiedzi przedstawia premier lub w zastępstwie jego przedstawiciel np. sekretarz stanu⁶³.

⁵⁶ Art. 168 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁵⁷ B. Dziemidok-Olszewska, *System polityczny Rumunii...*, s. 446; por. A. Olechno, *Political systems of the Central and Eastern European Countries*, Białystok 2011.

⁵⁸ Art. 150 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁵⁹ Art. 152 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁶⁰ Art. 159 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁶¹ Art. 160 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁶² Art. 163 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁶³ Art. 165 Regulaminu Senatu Rumunii.

Obie izby parlamentu mają za zadanie rozpatrzenie sprawozdania Izby Ob Rachunkowej, które dotyczą realizacji budżetu. Senat może zażądać przeprowadzenia kontroli i przedstawienia wspomnianego sprawozdania.

Parlament przyjmuje przysięgę od Prezydenta Rumunii, może on także pociągnąć go do odpowiedzialności, co oznacza zawieszenie go w pełnieniu funkcji głowy państwa. Może się tak stać w przypadku naruszenia przez niego konstytucji. Taka procedura toczy się podczas wspólnego posiedzenia obu izb. Wniosek złożony przez senatorów lub deputowanych przekazuje się do wiadomości prezydentowi, który składa wyjaśnienia. Parlament musi złożyć wniosek do Trybunału Konstytucyjnego celem zbadania jego konstytucyjności. Decyzja zapada na wspólnym posiedzeniu obu izb, głosami większości deputowanych i senatorów, następnie przeprowadza się referendum w ciągu 30 dni od momentu uchwalenia decyzji. W przypadku, gdy frekwencja wyniesie co najmniej 50%, a wniosek otrzyma większość głosów, parlament znów na wspólnym posiedzeniu podejmuje uchwałę o opróżnieniu urzędu⁶⁴. W tym miejscu warto również nadmienić, że głowa państwa może również zostać postawiona w stan oskarżenia, jeśli dopuściła się zdrady stanu. Z takim wnioskiem może wystąpić większość członków obu zgromadzeń. Tutaj decyzja także zapada na wspólnym posiedzeniu, jednak już większością co najmniej 2/3 głosów deputowanych i senatorów. Fakt ten zostaje przekazany Prezydentowi Rumunii, który otrzymuje możliwość złożenia wyjaśnień. Od momentu podjęcia wyżej opisanej uchwały, głowa państwa zostaje zawieszona w czynnościach urzędowych, następnie osądza go Wysoki Trybunał Kasacji i Sprawiedliwości. Gdy organ ten podejmie decyzję o ukaraniu głowy państwa, a wyrok skazujący ulegnie uprawomocnieniu, wówczas zostaje on złożony z urzędu⁶⁵.

W związku z realizacją funkcji kreacyjnej, Parlament Rumunii uczestniczy w powoływaniu rządu w postaci udzielenia mu poparcia. Ważnym podkreśleniem jest również fakt, że kandydat na stanowisko premiera, musi zostać wybrany spośród członków zgromadzeń. Jest to kolejny dowód na równość obu izb par-

⁶⁴ W. Brodziński, *System konstytucyjny Rumunii...*, s. 35; por. B. Pytlik, *Prezydent Rumunii*, [w:] *Prezydent w państwach współczesnych*, red. J. Osiński, Warszawa 2009.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 36; por. S. Grabowska, *Odpowiedzialność karna głowy państwa na przykładzie Prezydenta Rumunii*, „Przeгляд Prawa Konstytucyjnego. Zagadnienia współczesnego konstytucjonalizmu państw europejskich” 2010, nr 1.

lamentu pod względem kompetencyjnym. Ponadto na wspólnym posiedzeniu obu zgromadzeń dochodzi do wyborów członków Izby Obrachunkowej oraz Najwyższej Rady Sądownictwa. Senat, jak już wskazano powyżej mianuje trzech sędziów Sądu Konstytucyjnego oraz Rzecznika Praw Obywatelskich⁶⁶.

W kwestii prowadzenia polityki międzynarodowej, w tym w sprawach europejskich, rumuński Senat bierze czynny udział w pełnieniu kontroli parlamentarnej nad stanowiskami sformułowanymi przez Radę Unii Europejskiej. Co więcej, w zakresie ustawodawstwa dokonuje wstępnego badania projektów pod względem ich zgodności z zasadą pomocniczości. Senat ma również prawo prowadzić dialog polityczny z instytucjami Unii Europejskiej, szczególnie z Komisją Europejską. Bierze on także czynny udział w opracowywaniu mechanizmów oceny polityki w zakresie bezpieczeństwa, sprawiedliwości, a także wolności. Pomaga również prowadzić kontrolę polityczną nad Eurojustem i Europol. Ponadto w kwestii spraw zagranicznych, senatorom przyznano prawo do wyrażania tzw. „prostych ruchów”, w sprawach, które stały się przedmiotem interpelacji. Mogą one zostać zainicjowane przez co najmniej 1/4 senatorów. Powinny zawierać motyw do ich złożenia, poparty dokumentacją i zostać złożone na ręce przewodniczącego izby⁶⁷, po czym podlegają dyskusji wewnątrz komisji, w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych⁶⁸.

V. Zakończenie

Senat w Rumunii jest niewątpliwie ważnym elementem nie tylko wewnątrz władzy ustawodawczej, ale także w całym porządku ustrojowym państwa. Dla potwierdzenia hipotezy, postawionej we wstępie pracy, warto wskazać, że równość obu izb w zakresie kompetencyjnym pozwala nie pozostawać w cieniu izby niższej, jak bywa to w większości państw, które przyjęły porządek bikameralny parlamentu. Wynikiem jest widoczne zaznaczenie swojej pozycji pomiędzy izbami, a tym samym w całym porządku prawnym państwa. Dzięki

⁶⁶ B. Dziemidok-Olszewska, *System polityczny Rumunii...*, s. 447; W. Brodziński, *Parlament Rumunii...*, s. 30–34.

⁶⁷ Art. 154 Regulaminu Senatu Rumunii.

⁶⁸ Art. 156 Regulaminu Senatu Rumunii.

funkcji kreacyjnej i kontrolnej pozwala realnie wpływać na działania pozostałych organów, mając wpływ na ich wybór, a także sprawując nad nimi pieczę. Jednakże pojawia się pytanie, czy jeśli obie izby parlamentu mogą poszczycić się zbliżonymi kompetencjami, to czy pomimo poczucia sprawiedliwości pomiędzy nimi, sensowne jest utrzymanie ich dwóch? Pomysłem na zmiany może stać się połączenie izb oraz nieco zmniejszenie liczebności, prezentując porządek jednoizbowy, jak już proponowano podczas wspomnianego referendum w 2009 r. Spotkało się to z poparciem wśród uprawnionych do głosowania. Dzięki temu decyzje mogłyby zapadać szybciej, ponieważ procesem ustawodawczym zajmowałaby się jedynie jedna izba a koszty, które ponosi państwo na utrzymanie dwóch organów uległyby znacznemu zmniejszeniu. Kolejną możliwością do debaty jest zmiana reprezentacji jednej z izb, pomimo zachowania ich równorzędnych kompetencji.

Literatura

- Apahideanu I.O., *Unicameralism versus Bicameralism Revisited. The Case of Romania*, *Studia Politica*, „Romanian Political Science Review” 2014, vol. XIV, nr 1.
- Apostolache M.A., *Considerations on the bicameral parliamentary system in Romania*, „Juridical Tribune” 2014, nr 4.
- Biernat T., *Nauki polityczne jako dziedzina nauk społecznych*, [w:] *Podstawy nauk politycznych*, red. J. Wielgosz, Kraków 1978.
- Brodziński W., *Parlament Rumunii*, Warszawa 2002.
- Brodziński W., *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w Rumunii*, [w:] *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowska, Warszawa 2007.
- Brodziński W., *Rumunia*, [w:] *Ustrój Unii Europejskiej i ustroje państw członkowskich*, red. P. Sarnecki, Warszawa 2007.
- Brodziński W., *Rumunia*, [w:] *Ustrój Unii Europejskiej i ustroje państw członkowskich*, red. P. Sarnecki, Warszawa 2007.
- Brodziński W., *System Konstytucyjny Rumunii*, Warszawa 2006.
- Burakowski A., *System polityczny współczesnej Rumunii*, Warszawa 2014.
- Čepo C., *The Role of Second Chambers in the Polish and Romanian Political Systems*, „Anali Hrvatskog Politološkog Društva” 2007, nr 1.
- Chiva C., *The institutionalisation of post-communist parliaments: Hungary and Romania in comparative perspective*, „Parliamentary Affairs” 2007, nr 60.

- Chronowski N., Drinóczy T., Takács T., *Governmental systems of Central and Eastern European states*, Warszawa 2011.
- Dima B., *Parlament bicameral versus parlament unicameral*, „Sfera Politiicii” 2009 nr 140.
- Dziemidok-Olszewska B., *System polityczny Rumunii*, [w:] *Systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Lublin 2005.
- Grabowska S., *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w Republice Rumunii*, [w:] *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Toruń 2010.
- Grabowska S., *Odpowiedzialność karna głowy państwa na przykładzie Prezydenta Rumunii*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego. Zagadnienia współczesnego konstytucjonalizmu państw europejskich” 2010, nr 1.
- Grabowska S., *Zasady podziału władzy w Rumunii*, [w:] *Zasady podziału władzy we współczesnych państwach europejskich*, t. II, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Rzeszów 2016.
- Granat M., *Senat w konstytucji Rumunii*, [w:] *Senat w Rumunii i Republice Czeskiej*, M. Granat, K. Skotnicki (oprac.), Warszawa 1994.
- Helstern F.A., *Opțiuni constituționale pentru România – sistemul parlamentar bicameral*, „Sfera Politiicii” 2010, nr 149.
- Jakubiak Ł., *Formuła francuskiej dwuizbowości w świetle rozwiązań ustrojowych V Republiki*, „Przegląd Sejmowy” 2016, nr 5.
- Maner H-Ch., *Romania's Parliament in the Interwar Period. Bases, Social Composition and Aspects of Political Culture*, *Studia „Universitatis Cibiniensis. Series Historica”* 2012, nr 9.
- Marszałek-Kawa J., *Parlament Europejski a parlamenty narodowe w państwach Unii Europejskiej*, Toruń 2004.
- Olechno A., *Political systems of the Central and Eastern European Countries*, Białystok 2011.
- Olteanu Camelia N., *Relations Between the Parliament and the Government in the Romanian Constitutional Law*, „Procedia-Social and Behavioral Sciences” 2013, nr 81.
- Pytlik B., *Prezydent Rumunii*, [w:] *Prezydent w państwach współczesnych*, red. J. Osiński, Warszawa 2009.
- Selejan-Gutan B., *The constitution of Romania: a contextual analysis*, „Constitutional Systems of the World”, Oxford 2016.
- Skrzydło W., *Republika Rumunii*, [w:] *Ustroje państw współczesnych*, t. II, red. E. Gdulewicz, Lublin 2002.
- Sokolewicz W., *Pomiędzy systemem parlamentarno – gabinetowym a systemem prezydentcko-parlamentarnym: prezydentura ograniczona, lecz aktywna w Polsce i w Rumunii*, „Przegląd Sejmowy” 1996, nr 3.